

УДК 343.9
DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v4.2022.15>

І. В. Кріцак
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
з проблем досудового розслідування
Харківського національного університету внутрішніх справ
orcid.org/0000-0003-3530-4269

ВІЙСЬКОВА КРИМІНОЛОГІЯ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ ТА ЇЇ ПОДАЛЬШИЙ РОЗВИТОК З ПОЗИЦІЙ РЕАЛІЙ НИНІШНЬОГО ДНЯ

Розробляючи військову кримінологію у рамках кримінологічного проекту загальносоціального значення з максимальним відходом від цитованості російських джерел, викристалізовується її українська значущість, ключовим (вузловим) елементом чого є висвітлення у найцікавіших деталях і прикладах військової сфери діяльності з подальшим кримінологічним обґрунтуванням та осмисленням, визначеністю характеру і ступеня соціальних ризиків криміногенних ситуацій з метою подолання конфліктної військової панорами, а головне – виявлення прихованих смислів військового часу, причин і наслідків тих чи інших військових подій. Тут вимагається знання духовної історії людства, відповіді на запитання «чому?», і «для чого?», коли зовні проблемні моменти у неординарних випадках виходять на краще, слідуючи принципу: «Господь не допускає випробування, якщо б із них не вийшло чогось кращого», цим самим викриваються хворобливі стани суспільства, де можна використати весь антикриміногенний потенціал військової кримінології заради вдосконалення способів підвищення соціального регулювання та реалізації їх на практиці з позицій високодуховного життя, правильності обраної релігії, що й буде орієнтиром суспільного життя.

Методологічна картина військової кримінології потребує багатьох зусиль щодо з'ясування істинних смислів, передусім йдеться про кримінологічно-віктимологічний зріз «держави-агресора» та «держави-жертви». Звідси, перед сучасною українською кримінологією постає питання визначення та винайдення шляхів антикриміногенного потенціалу механізмів військової кримінології з одночасним, вірогідним зниженням криміногенності чинників суспільного життя, що за нинішніх умов російсько-української війни є важливим у напрямку суттєвого зниження ризиків та загроз подальшого військового стану і якомога скорішого досягнення миру на паритетних засадах виявлення кримінологічних засад розкриття істинних смислів та граней військової кримінології для України з описом, поясненням та підтвердженням багатьох факторів і процесів, духовними переданнями і, як результат, глобальними катаклізмами, пов'язаними з гріховністю життя, що й визначає найбільш важливі криміногенні ризики.

Ключові слова: військова кримінологія, історичний досвід, духовно-ціннісна складова, оборонно-промисловий комплекс.

Kritsak I. V. MILITARY CRIMINOLOGY IN HISTORICAL RETROSPECT AND ITS FURTHER DEVELOPMENT FROM THE POSITION OF THE REALITIES OF THE PRESENT DAY

By developing military criminology within the framework of a criminological project of general social significance with the maximum deviation from the citation of russian sources, its Ukrainian significance is crystallized, the key (nodal) element of which is its coverage in the most interesting details and examples of the military sphere of activity, current functioning with further criminological justification and understanding, determination the nature and degree of social risks of criminogenic situations in order to overcome the conflict military panorama, and most importantly - to reveal the hidden meanings of wartime, the causes, and consequences of certain military events. Here, knowledge of the spiritual history of mankind is required, to answer the questions "why?" and "for what?", when outwardly problematic moments in rare cases turn out for the better, following the principle: "The Lord does not allow trials if something better does not come out of them", thereby exposing the painful conditions of society, where it is possible to use the entire anti-criminogenic potential of military criminology for the purpose of improving methods of increasing social regulation and implementing them in practice from the standpoint of highly spiritual life, the correctness of the chosen religion, which will be the guidepost of social life.

The methodological picture of military criminology requires a lot of effort to find out its true meanings, first of all, it is about the criminological-victimological section of the "aggressor state" and the "victim state". Hence, modern Ukrainian criminology faces the question of determining and inventing ways of the anti-criminogenic potential of the mechanisms of military criminology with a simultaneous, probable reduction in the criminogenic factors of social life, which under the current conditions of the Russian-Ukrainian war is important in the direction of significantly reducing the risks and threats of a further state of war and as soon as possible achieving of peace on the basis of parity, identifying the criminological foundations, revealing the true meanings and facets of military criminology for Ukraine with the description, explanation, and confirmation of many factors and processes, spiritual traditions and, as a result, global cataclysms associated with the sinfulness of life, which determines the most important criminogenic risks.

Key words: military criminology, historical experience, spiritual and valuable component, defense-industrial complex.

«Ничто так не зависит от экономических условий, как именно армия и флот, – считал такой известный знаток военных событий XIX в. как Фридрих Энгельс.

Нечистота человека помрачает, а божество вдохновляет к науке, к озарениям, к открытию будущего. Современный мир тонет в блуде, в сквернословии, а наша задача тянуться к высоким смыслам, святыням, евангельским истинам данным в Священном писании и священном предании...

Актуальність розроблення військової сфери в оборонно-промисловому потенціалі. Україна – одна з небагатьох держав, що мають як розвинену виробничу базу для масового виготовлення об'єктів бронетанкової техніки – Харківський завод імені В. О. Малишева (перш за ХПЗ, завод № 183, завод № 75, Харківський завод транспортного машинобудування, ХЗТМ), так і власне спеціалізоване Харківське конструкторське бюро з машинобудування імені О. О. Морозова (ХКБМ; раніше танкове КБ Т2К, ОКБ-520, КБ-60). На їхньому рахунку створення багатьох уславлених бойових машин, у т. ч. Т-34, який багато експертів вважають найкращим танком усіх часів, масовий серійний Т-54, який визначив розвиток світового танкобудування на багато років, Т-64 – машини, випуск якої ознаменував перехід до створення основного бойового танка і т.д. Так, історія світової бронетанкової техніки тісно пов'язана з найбільшим центром прикладних та фундаментальних досліджень у галузі машинобудування – Харківським політехнічним інститутом (ХПІ). Його прославлена історія починається відкриттям 1885 р. Харківського практичного технологічного інституту (ХПТІ, з 1898 р. – ХТІ, з 1929 р. – ХПІ). На базі та території ХПІ в 1930 р. було сформовано 6 самоспеціалізованих інститутів для підготовки інженерно-технічних кадрів, у т. ч. Харківський механіко-машинобудівний (ХММІ). ХПІ було відтворено 1949 р. [1, с. 30].

Надійний оборонно-промисловий комплекс – запорука процвітання держави. Сучасний етап розвитку науки і техніки характеризується інтенсивними темпами створення технічних систем широкого кола призначення на базі використання нових досягнень у технологіях. Одночасно зростає і складність розв'язання завдань забезпечення їхньої гарантованої працездатності. Прийняття рішень щодо планування заходів із забезпечення необхідного рівня працездатності таких систем базується насамперед на результатах аналізу та оцінки характеристик їх надійності на всіх етапах життєвого циклу (розробки, виробництва та експлуатації). Формування індивідуальних статистичних вибірок даних про надійність конкретних зразків технічних систем з урахуванням зазначених підходів потребує тривалого часу.

У зв'язку з цим останніми роками стали розвиватися методи аналізу надійності технічних систем, що базуються на розробці та дослідженні математичних моделей їх функціонування. Такі моделі дозволяють із достатньою точністю оцінювати вплив змін у надійності технічних систем та відповідати заданим вимогам ефективності оптимального співвідношення між різними властивостями, а також формувати структуру системи технічного обслуговування та ремонту, що забезпечує гарантовану їх експлуатацію [2, с. 35].

Військово-історична реальність та її значення в умовах сьогодення. В. Д. Шалюкова наголошує, що військово-історичну реальність не можна зводити до минулої військової практики. Військові події, що відбулися, можуть надавати вплив на наступні події та практично утримуватися у вигляді реальних наслідків. Реальність сучасна та історична розрізняються ступенем своєї повноти. Події військового минулого мають у собі різний ступінь реальності, що виражається в характері та силі їх впливу на сучасне суспільне життя та військову справу. Військово-історична реальність включає матеріальну (військову практику) та духовну діяльність людей у військовій галузі. Військова практика діалектично суперечлива, має об'єктивну та суб'єктивну сторони, як суперечливі військово-історичні події, факти, процеси. Кожна військово-історична подія має свої конкретні, тільки їй властиві сторони. Категорія «військово-історична реальність невіддільна від поняття «історичний час». Висвітлення подій воєнної історії вимагає знаходження відправного пункту, який би служив «точкою відліку». У військовій історії час має різну ступінь щільності для тих чи інших подій, як і періодів усередині однієї події [3, с. 151]. Радянська епоха упродовж семи десятиліть, коли в управлінні державними справами основний акцент зміщувався у сторону силового протистояння, формувала ідеологію «свій» «чужий». Холодна війна у досягненні військового паритету з протилежними військово-політичним союзом сприяла накопиченню новітнього озброєння, що суттєво залежить від збільшення ВВП та національного доходу держави. Як влучно зазначає П. І. Артюх, головними завданнями військової політики держави у сучасних умовах є запобігання ядерній війні, будь-яким війнам між народами, збереження і зміцнення миру, припинення гонки озброєнь, скорочення їх на основі рівної безпеки країн; виконання міжнародних зобов'язань відповідно до міжнародних договорів [4, с. 41–42].

Історична ретроспектива військової політики та її значення в нинішніх умовах. П. І. Артюх наголошує, що у духовному житті радянського союзу панувала ідеологія конфронтаційної свідомості: світ поділився на ворожі табори. При цьому малося на увазі, що в цьому непримиренному про-

тиборстві перемогу здобуде соціалістичний табір. Реалії другої половини ХХ століття змусили по-іншому подивитися на багато процесів. Капіталізм не зник із світової арени, а, навпаки, створив нові технології, підвищив продуктивність праці, здійснив багато соціальних програм. Водночас реальні досягнення соціалізму – перемога у другій світовій війні, статус СРСР як другої наддержави світу, успіхи в космосі та ін. – почали знижуватися.

Жорстко централізована адміністративно-командна модель соціалізму виявилася нездатною освоїти інтенсивну систему господарювання, забезпечити стерпний рівень життя. На зазначені тенденції наклали свій відбиток глобальні проблеми. Вступ людства в ядерний вік поставило під загрозу саме існування роду людського. Загроза можливої ядерної катастрофи доповнилася екологічною кризою, «демографічним вибухом», поширенням СНІДу та іншими загальносвітовими проблемами.

Сукупність названих обставин зажадала докорінного повороту в образі думок і дій, змін у ідеологічному обґрунтуванні військової політики кожної держави. Керівники держав поступово усвідомили, що на зміну конфронтаційній моделі біполярного світу, непримиренного протиборства антагоністичних сил, систем, таборів поступово приходить модель складної єдності багатополярного світу.

За кожним народом визнається право і свобода вибору соціального ладу, способу життя, політична система. Цей вибір здійснюється демократично, на правовій, конституційній основі, а не шляхом експорту революції та контрреволюції чи іншим шляхом військового та економічного тиску.

Однак у реальному світі відбувається велика кількість насильств у найрізноманітніших формах. Що ж до історичної перспективи, то ідея ненасильницького світу може і має бути дороговказом для формування нового типу міжнародних відносин. Але насправді відбуваються процеси, які важко пов'язати із цією перспективою. Якщо раніше декларувалося, що у «холодній війні» не може бути ні переможців, ні переможених, то зараз держави гегемони дедалі більше претендують на свою зверхність. Щоправда, більшість все ж переконані, що у ядерній війні не може бути переможця.

Виграти неможливо ані ядерну війну, ані гонку озброєнь. У марафоні гонки озброєнь, сторони, що змагалися, зайшли в глухий кут. Гори ядерної зброї / еквівалентної 60 млрд. т. тринітротулола / здатні багаторазово знищити все живе на Землі. Ось чому першим і основним орієнтиром військової політики провідних країн стала установка на запобігання ядерної війни, на припинення гонки ядерних озброєнь та їх поетапне скорочення аж до повної ліквідації. Але роззброєння та нинішнє одностороннє скорочення окремими країнами свого військового потенціалу далеко не одне й те саме. Якщо колишня Радянська Армія

втрачає колишню боєздатність, то збройні сили США нарощують свою міць. Якщо Варшавський Договір розпався, а НАТО продовжує зміцнюватися. Більше того, колишні члени Варшавського Договору – Болгарія, Угорщина, Польща, Румунія – вже встановили та розвивають різні форми військового співробітництва з НАТО в цілому та окремими її членами. Це до певної міри стосується і країн Балтії. Геостратегічне значення матиме і розпад Югославії. Як далекосяжні плани у зв'язку з утворенням незалежних держав Середньої Азії та Казахстану в НАТО особливе місце відводиться Туреччині.

Військова політика держав формується у складній міжнародній обстановці. Тільки ґрутуючись на військовій доктрині, що носить оборонний характер, вона може визначити такий склад збройних сил, таку їх стратегічну дислокацію, такі способи воєнних дій, які змусять зважати на цю силу і в той же час не загострюватимуть, а стабілізуватимуть військово-політичну обстановку в регіонах та у світі, сприятимуть зростанню довіри між сторонами, зміцнювати світ. Забезпечення військової безпеки держави, захист її суверенітету, недоторканності кордонів, відсіч будь-якої агресії – у цьому одна з головних призначень військової політики, що створюються збройними силами будь-якої держави. При виробленні військової політики слід враховувати, що не виключено зигзагів у політиці тих чи інших держав, військово-політичні провокації у зв'язку з посиленням внутрішніх протиріч.

Саме тому нині США, європейські країни НАТО та багато східноєвропейських держав вже уточнили свої військово-стратегічні установки у взаємозв'язку з міжнародними, що змінилися умовами, стосовно яких розпочато перебудову військової системи блоку. Дії незалежних держав на світовій арені регулюються Статутом ООН, рішеннями Ради Безпеки, різними договірними зобов'язаннями. Отже, нова обстановка у світі вимагає буквально від усіх держав осмислити і наново розробити зміст воєнної політики [4, с. 41].

Російська військова ідеологія у переплетінні з божественними цінностями, в умовах вироблення стратегій українського державно-політичного життя. В одному із джерел наголошується: «Достопамятная отечественная война 1812 года есть знамение великой Божией благодати к России, которую милосердие Всевышнего избрало орудием спасения страждущего человечества. Ею явил Он чудеса всемогущества, благодати и правды. Ею союз целой Европы против России в шестьсот тысяч человек двадцати языков, сокрушен и сделан орудием для наказания Франции...» [5]. Виходячи з цього, нам, українцям, слід перейняти глибокі релігійні ідеї, коріння християнства з Андріївських часів, Аскольда і Діра, починаючи

від Антонія та Феодосія Києво-Печерських, Ольги та Володимира, Ярослава Мудрого і багатьох праведників Афону. Українська ідеологія повинна вироблятися на ціннісній основі із запозиченням кращих напрацювань та надбань європейської та світової цивілізації. Водночас, для того, щоб краще знати тактику і стратегію ворога, необхідно добре його вивчити на ментальному, духовно-сутнісному рівнях. І наукова спільнота тут відіграє неабияку роль, подібно як кібервійська здійснюють оборону нашої держави у кіберпросторі, так і наукова спільнота повинна щоденно освоювати наукові простори (в тому числі і російські) з необхідністю відповідного кримінологічного аналізу сприйнятного для нашої країни матеріалу. Звідси, багато ідей потребують окремого наукового аналізу з метою вибудовування стратегій відповідної поведінки, мисленнєвих процесів тощо.

На думку більшості росіян, завдяки інформаційній пропаганді, особлива місія Росії щодо здійснення російської військової ідеології сьогодні, полягає у спасінні людського роду, всього світу від безладу і хаосу, содомських і гоморських гріхів, і вона сьогодні превалює головною шпальтою на телеканалах, в головах як чиновницького апарату, так і простого люду. Її «могутність» накладає особливий відпечаток саме на ідеологічному рівні, на людях, територіях, де зараз проживає російський народ, який суттєво змінив ставлення до колись дружелюбної України. Виникає запитання: як знайти шляхи виходу з цієї ситуації з позицій розроблення військової кримінології у досягненні довгоочікуваного миру?

Розвиток військової кримінології крізь призму духовно-ціннісної складової. В нинішніх умовах повномасштабної агресії РФ проти України історичний досвід є неабияк важливим в організації національно-державного і військового життя, що загалом сприятиме збереженню державотворчих традицій нашого народу та слугуватиме зміцненню власної самосвідомості військово-службовців українських збройних формувань [6, с. 160]. Водночас, перебування України у стані нинішнього гострого збройного конфлікту змішаної, багатовимірної, соціокультурної, суспільно-політичної етіології ставить на порядок денний питання про створення належних, науково обґрунтованих передумов підготовленості до входження нашої країни у фазу переходу, постконфліктного транзиту до мирного життя. У цьому аспекті цілком зрозумілими та виправданими уявляються як державні ініціативи (передусім, з боку Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, його законопроектної активності), так і (більшою мірою) ініціативи громадянського суспільства, осередки якого, як свідчить практика, виявляються мобільнішими, адаптивнішими, чутливішими за органи публічного адмініструван-

ня до соціальних запитів [7, с. 124]. Перехідний період характеризується численними конфліктогенними, криміногенними ризиками, пов'язаними як із загрозами реставрації колишніх параметрів соціального розвитку, що призвели до конфлікту та/або утвердження недемократичного політичного режиму, розгортанням механізмів симуляції, імітації реформ, неефективністю допомоги жертвам конфлікту, репресій, сприянням уникненню відповідальності за правопорушення, так і з криміналізацією новітніх політичних, економічних, квазіправових інститутів, створенням нових передумов для нарощування соціальної напруженості, ворожнечі, агресивної фронтірності. Така специфіка перехідного періоду дала змогу окремим дослідникам говорити про інверсію та парадоксальність успішності (неуспішності) відповідної державної політики [8].

Стосовно методик здійснення наукових досліджень у галузі кримінального права та кримінології. Розроблення проблеми імунітету (вакцини) у кримінальному праві та кримінології до всього чужорідного є досить важливою, вельми цікавою та оригінальною для наукових досліджень, особливо коли йдеться про багатоаспектність складових елементів галузі. З іншого боку, гонитва за оригінальністю наукових ідей та поглядів передбачає постійний моніторинг найрізноманітніших сфер людської діяльності у бажанні відкриттів, формування авторського стилю мислення, самотності в досягненні істини. Також йдеться про «вакцину» від ересей, заради того, щоб не зрадити національним інтересам, власній історії, що передбачає відстоювання традиціоналізму істинності основних постулатів православної віри, заради вироблення оригінальних ідей, коли вже втрачаються межі лаконічності та викристалізовується позиція щодо систематизації та узагальнення найрізноманітнішого матеріалу, який має значення для наукових досліджень у результаті того, коли автор «горить» тією чи іншою ідеєю. Водночас, штучне нагромадження наукового матеріалу є зайвими елементами, які за своєю сутністю фактично нічого не несуть чи, навпаки, негативним чином впливають на розвиток тієї чи іншої галузі в осягненні її всебічності та універсальності.

Про те, що кримінологія є міждисциплінарною наукою, наголошується у більшості західних джерел. Однак на рівні побутових наукових інтересів та пошуків вітчизняних кримінологів досі відповідна методика не увійшла до повсякденного вжитку, оскільки більшість вчених залишається усталеною у власних поглядах стосовно догматизації кримінології. Слід усвідомити, що кримінологічна наука загалом має соціолого-філософську спрямованість, прагне до максимального узагальнення, яка торує відповідний шлях з метою збагачення кримінально-правової сфери новими знан-

нями та накопичує найрізноманітніші оригінальні ідеї, які можуть бути осмисленими з позицій кримінолога з подальшою можливістю криміналізації чи декриміналізації суспільних відносин на рівні врегульованості у Законі про кримінальну відповідальність. З іншого боку, у такому разі, подібно як філософія права для теоретико-правової науки, кримінологія є зацікавлюючою (ініціюючою у здійсненні нових наукових досліджень) для молоді, нової когорти науковців, які не завжди можуть визначитись із науковим шляхом та обрати сферою своїх інтересів саме кримінально-правовий блок через відповідну складність у вивченні кримінального права, особливо коли йдеться про труднощі кримінально-правової кваліфікації. Безперечно, що перечитати великий масив кримінально-правового матеріалу не завжди представляється можливим. Так, сьогодні, для прикладу, лише Бібліотека імені Вернадського налічує понад 10 тис. наукових статей, присвячених кримінально-правовому, криміналістичному, кримінологічному блокам. Однак відповідні завдання слід постійно ставити перед собою, подібно, коли йдеться про дослідження, здійснювані науково-дослідними лабораторіями, адже великий масив законопроектної бази надходить для наукового аналізу до навчальних закладів щоденно.

Висновки. Чи всякі відносини здатні витримати навантаження спокусою? Саме випробування загартовують нас у стресостійкості. Як же обійти гострі кути конфлікту, коли це не завжди є можливим. Існує багато методик, які містяться у різноманітних текстах і кожна з них має раціональне зерно. Однак, на наш погляд, як себе правильно повинна вести людина, найкраще такі принципи і пріоритети закладені у 9 Заповідях Блаженств (Мф 5:3-11), які скоріше йдуть другорядним пріоритетами поведінки людини після Десяти Заповідей Божих.

За Вікіпедією:

- блаженны нищие духом (греч. πτωχοὶ τῷ πνεύματι), ибо их есть Царство Небесное (ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν);
- блаженны плачущие (πενθοῦντες – скорбящие), ибо они утешатся;
- блаженны кроткие (πραεῖς), ибо они наследуют землю;
- блаженны алчущие и жаждущие правды (δικαιοσύνην – праведности), ибо они насытятся;
- блаженны милостивые (ἐλεήμονες), ибо они помилованы будут;
- блаженны чистые сердцем (καθαροὶ τῇ καρδίᾳ), ибо они Бога узрят;
- блаженны миротворцы (εἰρηνοτοοί, в ранних славянских текстах – смиряющиеся, ибо они будут наречены сынами Божиими);
- блаженны изгнанные за правду (δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, букв. «подвергшиеся преследо-

ваниям из-за праведности», «изгнании правды ради»), ибо их есть Царство Небесное;

- блаженны вы, когда будут поносить вас и гнать и всячески неправедно злословить за Меня. Радуйтесь и веселитесь, ибо велика ваша награда на небесах: так гнали и пророков, бывших прежде вас [9].

Водночас виникає запитання: чому людські відносини заходять у глухий кут, чому близькі люди, у разі частого перетину межі дозволеного, стають агресивними один до одного? Чи варто все ж таки застосувати принцип Таліона «зуб за зуб, око за око», щоб не дати розвинути агресії, негативу, злоби і ненависті і присікти зло на корені? Чи, може, людські немочі покривати молитвою та багатьма благочестивими станами і власним прикладом довести, що віра чи просто слова, без діл – мертві? Бо ж повчати, напоумлювати інших – легко, а на власному прикладі показати, як слід жити на Землі, – є вищим покликанням.

Духовно-ціннісний вимір багатьох рівнів методології кримінологічного дослідження військової кримінології засновується на універсалізмі соціально-духовних зв'язків і родинних коренів, системності історії у результаті гріховності циклів, коли за несправедливість, цинізм та зверхність обов'язково слідує відплата. Усі ці смисли так чи інакше усувають діалектичні протиріччя у спрямованості до рівноваги. Їхнє застосування забезпечить можливість формування уявлення про взаємозалежність концептів великої та малої гріховності, що й визначить подальший інноваційний перехід України на нові щаблі ведення високодуховного життя. Відомими є вислови: «На війні атеїстів немає», «Як тривога, то до Бога», але найкраще, мабуть, смисл військової кримінології в аспекті подальшого розроблення духовно-ціннісної концепції праворозуміння висвітлений у таких поетичних рядках: «Никто не смеется над Богом в больнице, никто не смеется над ним на ВОЙНЕ, там Вера в душе начинает искрестя, и чаще молитвы звучат в тишине»...

Оперування цими підходами сприятиме визначенню окремих наукових специфікацій методології наукового дослідження, соціального конструювання істинних смислів соціальних відносин феноменологічності шляху наукових досліджень, що й визначить потенціал кримінологічної науки в описі та поясненні змісту криміногенних станів, в основі яких лежать смислові навантаження гріховного та праведного з подальшим виведенням вказаного на рівні правового регулювання. Загалом розроблення військової кримінології передбачає комплексність процесів та механізмів з подолання соціальних криз і конфліктів, враховуючи історичну спадщину багатьох поколінь, починаючи від створення світу, коли у старозавітній історії священного писання добре висвітлені вказані

процеси, а головне – наслідки згадуваної нами гріховності і праведності, співставлення законницького та високодуховного життя з метою не дати розвинутися та утвердитися злу у загальносвітових масштабах, на засадах основної ідеї, євангельського служіння людині як найвищій соціальної цінності, яка створена за образом та подобою Божою і повинна відповідати бажаному стану праведності та святості життя.

Література

1. Епифанов В. В., Ткачук Н. А., Назаренко С. А., Писарская Н. В., Марусенко С. И. Эволюция разработок ученых и выпускников ХПИ в области военных гусеничных и колесных машин в 20 веке (обзорная статья). *Вісник Національного технічного університету «ХПИ». Серія : Машинознавство та САПР.* 2020. № 2. С. 30–50.
2. Шишанов М. О., Веретнов А. О., Трегубенко С. С., Шаповал А. Н. Методические рекомендации по выбору показателей надежности при проектировании военной автомобильной техники. *Озброєння та військова техніка.* 2020. № 1. С. 35–42.
3. Шалюкова В. Д. Проблема военно-исторической реальности. *Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія.* 2010. № 1. С. 148–152.
4. Артюх П. И. Сущность и структура военной политики государства. *Вісник СевНТУ. Сер. : Політологія.* 2013. Вип. 145. С. 39–43.
5. ЦДІАК України, ф. 228, оп. 1, спр. 59, арк. 97 зв. 98.
6. Губський С. Діяльність адмірала А. Покровського у розбудові українського флоту у Криму та на Півдні України у 1917–1918 рр. (До 160-річчя з дня народження). *Українознавство.* 2022. № 2. С. 143–163.
7. Орлов Ю. В., Дундич Л. В. Кримінологічні засади перехідного правосуддя для України: зони криміногенних ризиків. *Право і Безпека.* 2022. № 1. С. 124–132.
8. Balasco L. M. The Transitions of Transitional Justice: Mapping the Waves from Promise to Practice. *Journal of Human Rights.* 2013. Vol. 12, Iss. 2. Pp. 198–216. DOI: <https://doi.org/10.1080/14754835.2013.784858>.
9. Заповіді блаженства. Википедія. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D0%B8_%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0